

Джигора Ольга*к.е.н., доц., докторант**Державний університет «Житомирська політехніка»*<https://orcid.org/0000-0001-8490-3917>**Довгалюк Володимир***аспірант за освітньою програмою «Економіка»**Державний університет «Житомирська політехніка»*

Сучасний стан макроекономічних показників розвитку національної економіки у період російсько-української війни

Анотація. Статтю присвячено дослідженню макроекономічних показників, що характеризують тенденції економічного розвитку держави у період повномасштабного вторгнення росії на територію України. Проаналізовано динаміку щоквартальної зміни ВВП України у період 2020–2022 рр. Оцінено індекс показників промислового виробництва у період 2021–2022 рр. Визначено зміни, що відбулися у структурі економіки України під впливом російсько-української війни. Оцінено рівень інфляційних коливань, які були спричинені переважно порушеннями роботи секторів логістики та енергетики, а також зростанням світових цін на товари. Розглянуто основні гуманітарні проблеми населення України у період війни в розрізі макрорегіонів. Зосереджено увагу на проблемі фінансування державного бюджету та погашення заборгованості України перед зовнішніми кредиторами. Досліджено структуру та динаміку залученого фінансування державного бюджету у 2022 році. Визначено розмір коштів від розміщення військових облігацій, що залучені в Державний бюджет України та основні напрями їх використання. Проаналізовано структуру зовнішніх запозичень та грантів, міжнародної допомоги, отриманих Україною у 2022 році. Охарактеризовано основні зміни на ринку праці під впливом війни.

Ключові слова: макроекономічні показники; ВВП; інфляція; рівень безробіття; надходження; видатки; державний бюджет; війна; внутрішньо переміщені особи; гранти; кредити; облігації внутрішньої державної позики.

Актуальність теми. Російсько-українська війна, частково розпочата в 2014 році, спричинила значні дестабілізаційні процеси соціально-економічного розвитку держави та її регіонів, зокрема Донецької та Луганської областей. Военні конфлікти на території України призвели до суттєвого економічного падіння, спричиненого втратою контролю над деякими регіонами держави та їх економічним потенціалом. Повномасштабне вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року мало далекосяжні економічні та соціальні наслідки, пов'язані з величезним переміщенням населення, фізичним пошкодженням будівель та інфраструктури, втратою конкурентоспроможності промисловості та аграрного сектору, неспроможністю формувати сприятливе бізнес середовище, а також збільшенням кількості жертв серед цивільного населення. Военний напад росії на Україну, розпочатий 24 лютого 2022 року спричиняє значні виклики, ризики, загрози та наслідки для стабільного розвитку держави у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі.

Всебічна оцінка актуальних показників соціально-економічного розвитку національної економіки, осмислення аналітичних результатів із урахуванням динамічних викликів та загроз зовнішнього та внутрішнього середовища сприяє виявленню та усуненню дестабілізуючих чинників, прийняттю економічними суб'єктами більш обґрунтованих і раціональних рішень, формуванню більш реалістичних прогнозів і сценаріїв перспективного розвитку у період воєнного стану та повоєнного відновлення України. Подальший сталий розвиток економіки та суспільства України об'єктивно потребує формування економіки миротворення, здатної забезпечити відновлення територіальної і господарської цілісності країни, локалізувати й ефективно реалізувати потенціал економічного зростання й досягнення нової якості життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. Дослідженням макроекономічних показників і вивченню проблем соціально-економічного розвитку України приділено перелік наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: В. Базилевич, Я. Бойко, В. Геєць, А. Гальчинський, О. Гонта, О. Дорошенко, В. Каленська, В. Мунтіян, М. Савлук, В. Юрчишин та інші. У своїх працях вони досліджують динаміку ВВП та причини і фактори, які впливають на них, взаємозв'язок валового внутрішнього продукту та доходів бюджету, форми та методи порівняльного

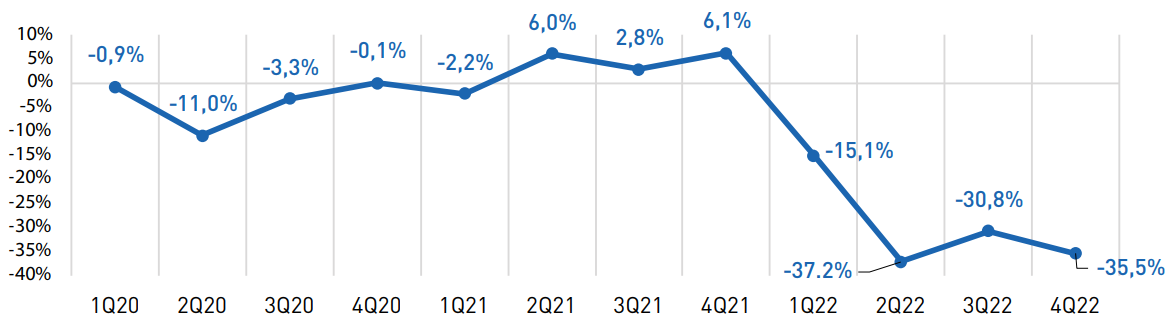
аналізу та порядок здійснення макроекономічного регулювання. Проте, зважаючи на дестабілізуючий характер воєнної агресії РФ проти України, що впливає на фінансово-економічну стійкість країни та формує передумови повоєнної відбудови та відновлення, це питання набирає особливої актуальності та потребує подальшого вирішення.

Метою статті є дослідження стану макроекономічних показників розвитку національної економіки у період воєнної агресії РФ проти України, оцінювання наслідків впливу і підготовка рекомендації щодо повоєнного відновлення національної економіки.

Викладення основного матеріалу. Динаміка економічного розвитку України різко погіршилася внаслідок російського вторгнення в лютому 2022 року, що негативно відобразилося на рівні життя населення та призвело до знищення виробничого капіталу й інфраструктури у великих масштабах. Економічні пріоритети змінилися, оскільки збільшився попит на товари і послуги, пов'язані з війною, що водночас призвело до появи «вузьких місць» в контексті пропозиції та виробництва в інших галузях. У середині 2022 року активні бойові дії відносно локалізувалися на сході та півдні країни, економічна діяльність стабілізувалася на рівні, нижчому за довоєнний; однак атаки на енергетичну інфраструктуру України, що тривають з жовтня 2022 року і до цього часу, зменшили економічну активність та завадили потенційному відновленню економіки країни.

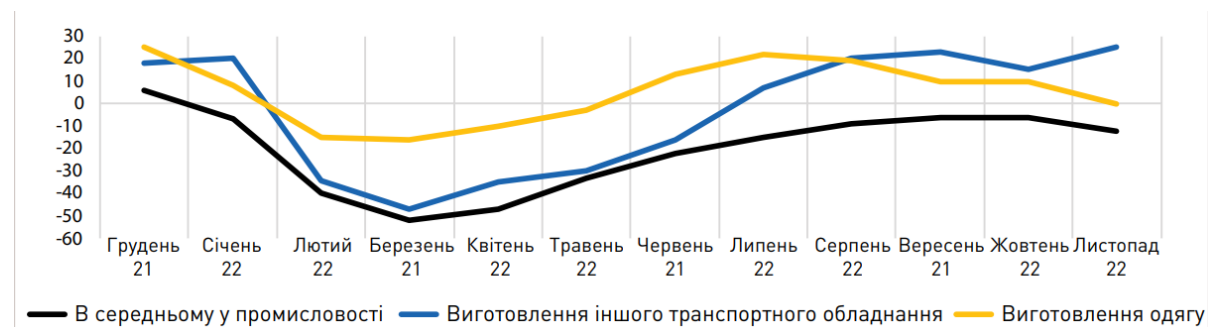
До лютого 2022 року темпи зростання валового внутрішнього продукту України були відносно низькими (3,4 % 2021 року) порівняно зі зростанням ВВП країн Центральної Європи та Балкан, яке становило 6,1 % у річному обчисленні. Як і її сусіди, Україна також зазнала падіння ВВП, спричиненого карантинном через COVID-19, на рівні -3,8 % порівняно із середнім показником -3,4 % для країн Центральної Європи та Балкан [9].

У результаті вторгнення у 2022 році ВВП України скоротився на 29,2 %. Однак у 2022 році падіння економіки зафіксовано на рівні меншому, ніж попередньо очікувалося. На це вплинув запуск Чорноморської зернової ініціативи, укладеної за посередництва ООН, та повернення майже 4 мільйонів мігрантів, що допомогло підтримати економічну діяльність у третьому кварталі. Зростанню також сприяв той факт, що український приватний сектор успішно пристосувався до викликів та переорієнтувався на нові логістичні маршрути та ланцюги поставок. Тоді як відбувався процес поступової адаптації української економіки до нових умов, атаки на об'єкти енергетичної інфраструктури, що почалися з жовтня 2022 року, суттєво пошкодили електромережу країни, що тим самим погіршило виробничі обмеження для ключових галузей. Значні порушення функціонування виробничого сектору та масштабні відключення світла зумовили падіння ВВП у четвертому кварталі 2022 року на рівні 31,4 %, порівняно з минулим роком, водночас створюючи додатковий зовнішній тиск внаслідок обмеження експортного потенціалу та збільшення попиту на імпорту продукції енергетичного сектору (рис. 1, 2).

Джерело: Державна служба статистики України [4, 9]

Рис. 1. Щоквартальна зміна ВВП України, порівняно з минулим роком

Джерело: Державна служба статистики України [4, 9]

Рис. 2. Оцінка показників промислового виробництва, грудень 2021 року – листопад 2022 року (індекс)

Наразі очікується, що в 2023 році ВВП зросте лише на 0,5 %, оскільки прогнозується, що відновлення надання послуг всередині країни та діяльність секторів економіки, пов'язаних із війною, переважно знівелюються за рахунок скорочення на 15 % сільськогосподарського виробництва та продовження стагнації на низькому рівні галузей виробництва металу і видобування корисних копалин.

Варто зазначити, що Україна не вдалася до тотального переведення економіки на воєнний лад. Уряд намагається реалізувати політику та втримати такі самі умови, які були в країні до 2022 року, що є можливим лише завдяки зовнішній фінансовій та збройній допомозі. Країни-партнери гарантують продовження фінансової та воєнної підтримки, наголосивши на виділенні суми розміром 115 млрд доларів США протягом чотирьох років. За рахунок фінансових надходжень планується компенсувати дефіцит бюджету, який Україна у 2023 році спроможна фінансувати приблизно на 50 %. За рахунок того, що частина фінансових коштів буде надана Україні у вигляді боргів, сума державного боргу стрімко зростатиме: лише за 2022 рік співвідношення борг/ВВП зросло з 49 до 78 %.

Окрім факту поглиблення боргової ями, Україна в цілому змогла стабілізувати фінансову ситуацію. Курс гривні вже понад рік зафіксований і його немає потреби змінювати. Інфляцію вдалося знизити до 11–14 % в річному вимірі. За різними оцінками, Україні у 2023 році прогноують зростання ВВП на 1–3 %, що в умовах воєнної невизначеності означає стабілізацію. Подальша доля української економіки залежить від багатьох чинників. Головний – це ситуація на полі бою. Чим більше ресурсів забиратиме на себе війна, тим більшими будуть втрати потенційного зростання в майбутньому.

Критичний вплив на українську економіку матиме особливо демографічна ситуація. За даними ООН, від початку повномасштабного вторгнення за кордон виїхали 8 мільйонів українців, з яких повернулися менше 2-х мільйонів. За оцінками Міністерства економіки, кожен 100 тисяч емігрантів знижують ВВП України на 0,5 % – справді катастрофічна ситуація, зважаючи на її масштаби.

Обрана українською владою модель надає громадянам економічну свободу під час війни, не зобов'язуючи працювати в 3 зміни на підприємствах ВПК. З одного боку, це запобігає панічним настроям, але з другого – створює ризик браку демобілізаційних ресурсів. Сьогодні уряду потрібно серйозно задуматися над переведенням економіки на воєнні рейки, адже затягування війни несе значно більше ризиків для України, ніж для росії. Лише за підтримки міжнародної спільноти Україна змогла забезпечити тимчасову макроекономічну стабільність та забезпечила надання ключових соціальних послуг.

За останнє десятиліття структура економіки України, яка раніше була значною мірою орієнтована на експорт товарів, поступово переорієнтовувалася на потужну економіку послуг, зокрема на послуги у сфері інформаційних технологій (ІТ), на які припадало 39 % експорту послуг у 2021 році (порівняно з 14 % у 2014 році). У 2021 році в секторі послуг було зайнято найбільше робочої сили, і на нього припадала половина ВВП. На противагу цьому, на сільське господарство припадало лише 11 % ВВП у 2021 році та 14 % зайнятості, але, водночас, значна частка загального експорту (43,9 %). Як один з найбільших виробників зерна та рослинної олії у світі, Україна відіграє вирішальну роль у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки [9].

Як свідчать результати досліджень за півтора роки воєнних дій на території України прямі збитки, завдані будівлям та інфраструктурі, склали 135 мільярдів доларів США, тоді як загальна сума потреб у відновленні та відбудові сягнула 411 мільярдів доларів США. Географія збитків, завданих фізичному капіталу, була зміщена в бік північних і південно-східних регіонів. Основними секторами, що постраждали, були житлове господарство (38 % усіх збитків), транспорт (26 %), енергетика (8 %), торгівля та промисловість (8 %) і сільське господарство (6 %). Фізичні пошкодження та забруднення земель мінами вплинули на доступ українців до базових послуг і засобів існування, що відобразилося на потребах у відновленні в різних секторах. Війна також призвела до значного уповільнення прогресу України на шляху до подолання бідності: рівень бідності зріс з 5,5 % у 2021 році до 24,1 % у 2022 році.

Війна в Україні спричинила значну реакцію з боку Уряду України, міжнародної спільноти, української діаспори та громадян України. Двостороння допомога за останні 12 місяців, включаючи фінансову, військову та гуманітарну допомогу, станом на січень 2023 року сягнула 144 мільярдів доларів США. Управління ООН з координації гуманітарних питань повідомило про 4,3 млрд доларів США, виділених на реагування на ситуацію в Україні у 2022 році (порівняно зі 170 млн доларів США у 2021 році). До війни Україна була найбільшим отримувачем грошових переказів у Європі та Центральній Азії з рекордно високим припливом у 18,2 млрд доларів США (9 % ВВП) у 2021 році. У листопаді 2022 року прогнозувалося, що приплив грошових переказів в Україну збільшиться у 2022 році на 2 % порівняно з попереднім роком і досягне 18,4 млрд доларів США. Втім, за оцінками Національного банку України, грошові перекази в Україну стабілізувалися та припинили зростання у 2022 р.

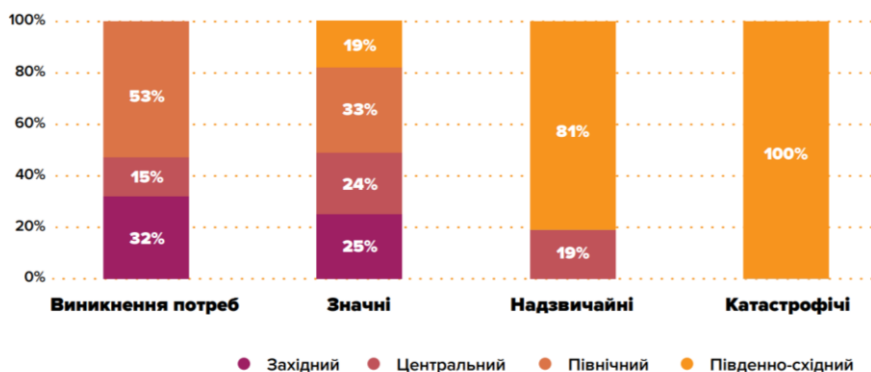
Протягом 2022 року основною причиною зростання інфляції стали шоки, пов'язані з війною. Споживчі ціни зросли в 2022 році на 26,6 %, порівняно з минулим роком. Інфляція переважно була спричинена факторами пропозиції, включно з вищими виробничими витратами, які спричинені порушеннями роботи секторів логістики та енергетики, а також зростанням світових цін на товари. Пом'якшуючими чинниками цього процесу стала фіксація курсу гривні до долара США, встановлена

Національним банком України (НБУ), що забезпечило умовне гальмування зростання цін, а також незмінні тарифи на енергоносії. Хоча НБУ монетизував значну частку державних видатків, цей крок не призвів до значного зростання пропозиції грошової маси; а натомість ефективно поглинув надлишкову ліквідність за допомогою великомасштабного продажу депозитних сертифікатів. У майбутньому очікується, що інфляційний тиск зі сторони пропозиції залишатиметься підвищеним, оскільки війна продовжує спричиняти порушення роботи ланцюгів виробництва і постачання, водночас завершення процесу монетизації в 2023 році та продовження «жорсткої» монетарної політики стримуватимуть тиск на сторону попиту.

Напередодні повномасштабного вторгнення основні гуманітарні проблеми були зосереджені на сході України. Люди на цих територіях перебували під регулярними обстрілами та в нестабільних умовах безпеки. Прогалини у доступі до соціальних послуг ставали дедалі більшими в районах, наближених до лінії зіткнення, а ситуація в галузі охорони здоров'я погіршувалася навіть напередодні пандемії COVID-19. Найбільші гуманітарні потреби були у сфері доступу до води, санітарії та гігієни (2,5 мільйона осіб), захисту (схильність людей до фізичних та/або психологічних ризиків або шкоди внаслідок насильницьких або кризових ситуацій, 2,5 мільйона осіб), охорони здоров'я (1,5 мільйона осіб) та продовольчої безпеки і засобів існування (1,1 мільйона осіб). Райони поблизу лінії зіткнення зазнали негативного впливу з точки зору безпеки, пошкодження інфраструктури, доступу до базових послуг та обмеженої функціональності ринків, що призвело до відсутності фізичного доступу до продовольства для домогосподарств на цих територіях. Протягом 2022 року частка домогосподарств з недостатнім споживанням продуктів харчування зросла з 1/5 до 1/3, причому південно-східний макрорегіон України зазнав найбільш негативного впливу [6].

До демографічних груп, найбільш вразливих до продовольчої незахищеності, належать домогосподарства з числа переміщених осіб, домогосподарства, у складі яких є особи з інвалідністю, неповні домогосподарства, очолювані жінками, домогосподарства, у складі яких є особи з хронічними захворюваннями, а також безробітні.

Оціночна кількість людей, які потребують гуманітарної допомоги, зросла з 2,9 мільйона на кінець 2021 року до 17,6 мільйона на кінець 2022 року. Найбільше зросла кількість людей, які потребують гуманітарної допомоги (PIN), у секторі житла та непродовольчих товарів — на 8,1 мільйона осіб. З моменту повномасштабного вторгнення відносно зменшилася частка людей похилого віку (22 % в ОГП 2023 року, -7,6 в. п. порівняно з ОГП 2022 року), дещо зменшилася частка дорослих (54 % в ОГП 2023 року, -3 в. п. порівняно з ОГП 2022 року) і збільшилася частка дітей (23 % в ОГП 2023 року, +10,4 в. п. порівняно з ОГП 2022 року), причому більш важкі умови спостерігаються в південно-східному макрорегіоні та Дніпропетровській області в межах центрального макрорегіону (рис. 3). У всіх гуманітарних секторах жінки та дівчата потребують допомоги більше, ніж чоловіки та хлопці [7].

Джерело: «Огляд гуманітарних потреб України на 2023 рік» [7]

Рис. 3: Оцінка гостроти потреб за макрорегіонами у 2022 році

Війна також вплинула на роботу багатьох галузей промисловості у східних областях, що призвело до зупинки авіаперевезень та порушення ланцюгів постачання. Уряд запровадив контроль за рухом капіталу та зафіксував обмінний курс, щоб уникнути додаткових наслідків для фінансової системи. Наприкінці 2022 року ВВП скоротився на 29,2 %, а інфляція становила 26,6 %. Дефіцит торговельного балансу з грудня 2021 року по грудень 2022 року збільшився більше ніж удвічі. Станом на жовтень 2022 року, за оцінками МОП, було втрачено 2,4 мільйона робочих місць порівняно з періодом до лютого. Як повідомляється, підприємства все ще очікують скорочення робочої сили у 2023 році, але повільнішими темпами, ніж у 2022 році. Однак, враховуючи масштаб впливу та окупацію до 24 % території України у 2022 році, економіка продемонструвала значну стійкість завдяки продовженню виробництва товарів та послуг у великих містах, а також на територіях, де це залишалося можливим, а економічний потенціал держави та перспективи розвитку на 2023 рік прогноуються більш сприятливими.

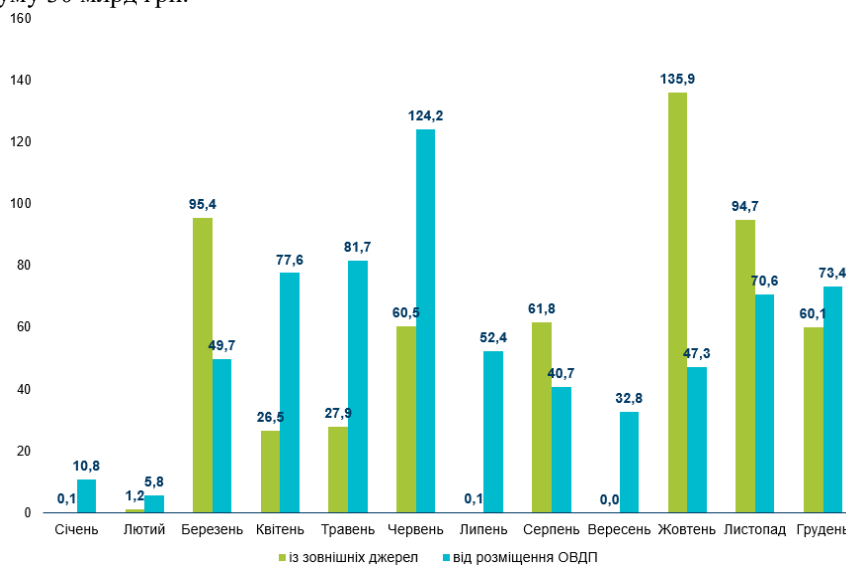
Війна зумовила появу безпрецедентних потреб у фінансуванні державного бюджету. Дефіцит зведеного бюджету за виключенням грантів сягнув 26,5 % ВВП у 2022 році. Податкові надходження впали на 8 % у номінальному вираженні (30 % у реальному вираженні), оскільки надходження від сплати податку на додану вартість і акцизного податку сильно скоротились на 13 і 39 % відповідно. Поточні видатки державного бюджету зросли на 65 % у номінальному вираженні (39 % у реальному вираженні), і пріоритетами уряду України стали видатки, пов'язані з війною, а також з наданням базових державних і соціальних послуг. Натомість капітальні видатки державного бюджету скоротились на 37 % [8].

Варто зазначити, що скорочення обсягів надходжень податків і платежів до бюджету та невідкладні потреби у покритті значних поточних витрат країни в умовах війни створюють значні фінансові ризики державного бюджету – призводять до зростання дефіциту державного бюджету та державного боргу.

Попри складну ситуацію з бюджетом, у 2022–2023 роках Україна продовжувала платити за своїми боргами, у тому числі зовнішніми. Після перемовин, ініційованих Україною з інвесторами, останні погодилися на відтермінування платежів щодо зовнішнього боргу України до кінця 2023 року з можливістю продовження відстрочки на рік (до 2024 року). Завдяки цьому, за два наступні роки Україна зможе законотити майже 6 мільярдів доларів США. Ці гроші допоможуть зберегти макрофінансову стабільність, посилити стійкість української економіки.

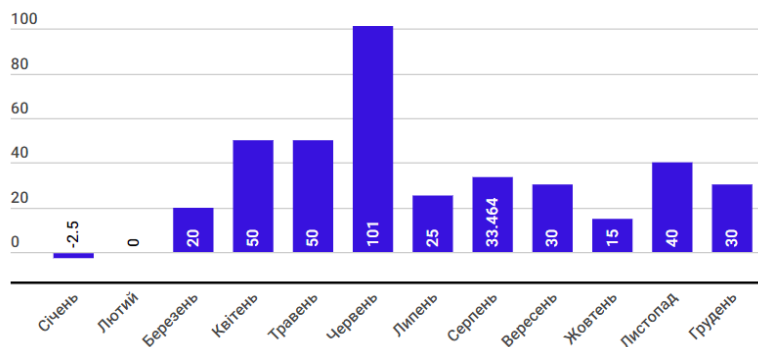
Виконання річного розпису доходів Державною податковою службою України у 2023 році становило 100,7 % (+4,9 млрд грн), Державною митною службою України – 93,9 % (-25,7 млрд грн). Основною причиною менших надходжень митних платежів стало блокування українських вантажних перевезень польськими перевізниками, а також більш міцний, порівняно з прогнозом, курс грн до дол. США. [7]

Основними внутрішніми джерелами наповнення державного бюджету України, окрім податків, є військові облігації. Кошти від розміщення військових облігацій, залучені в Державний бюджет України, використовуються на безперебійне забезпечення фінансових потреб держави в умовах воєнного стану – соціальні та оборонні. У 2022 році 400 млрд грн (33 % фінансування бюджету) забезпечив НБУ через прямий викуп військових облігацій (рис. 4). На аукціонах з розміщення ОВДП уряд залучив 250,4 млрд грн (20,6 % фінансування). Більшість цих облігацій придбали банки. Крім того, у грудні окремо було випущено ОВДП з метою збільшення статутного капіталу ПАТ «Українська фінансова житлова компанія» на суму 30 млрд грн.

Джерело: Міністерство фінансів України [5]

Рис. 4. Залучене фінансування державного бюджету (січень–грудень 2022 року), млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України [2, 5]

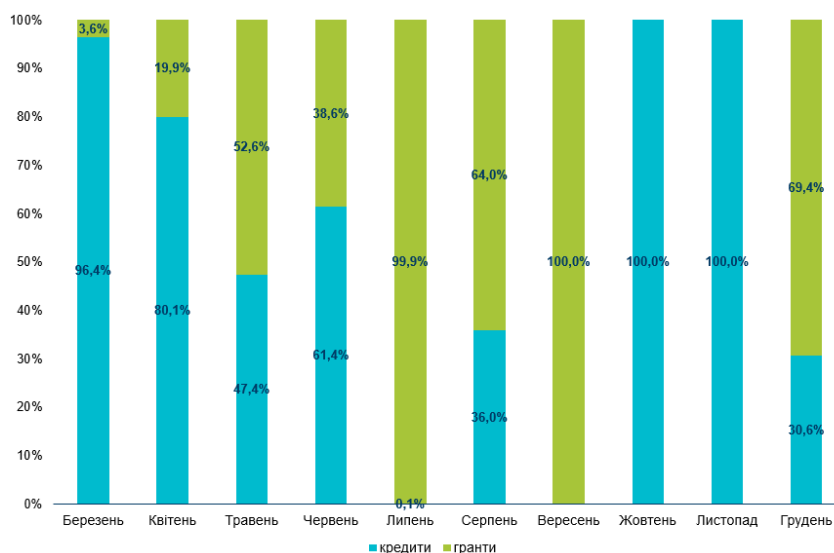
Рис. 5. Щомісячний приріст ОВДП-портфелю НБУ в 2022 році, млрд грн

За підсумками виконання державного бюджету України у 2023 році від розміщення ОВДП на фінансування державного бюджету залучено 552,6 млрд грн, у тому числі в іноземній валюті 164,1 млрд грн (3,68 млрд дол США та 735,8 млн євро). Водночас за рахунок випуску військових ОВДП залучено 281,8 млрд грн.

Уряд України систематично проводить активну роботу з міжнародними партнерами, донорами, міжнародними фінансовими організаціями задля забезпечення фінансування дефіциту бюджету. У січні–вересні 2023 року погашення основної суми боргу державного бюджету становило 350,3 млрд грн., з них: погашення внутрішнього боргу – 300,7 млрд грн, зовнішнього боргу – 49,6 млрд грн.

Найбільш неприємний чинник, що впливає на розвиток економіки держави – це залежність від зовнішнього фінансування (трансфертів, позик) країн-партнерів. У разі зменшення або припинення фінансової допомоги ззовні, Україна опиниться в ситуації березня–квітня 2022 року, коли допомога ще не надходила в належному обсязі.

За підсумками виконання 2022 року надходження до загального фонду Державного бюджету України офіційних трансферів (включаючи гранти) від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ становили 17 % від загальної суми доходів державного бюджету (близько 350 млрд грн), які спрямовуються на фінансування найактуальніших видатків держави, у тому числі пов'язаних із забезпеченням гарантованого соціального захисту громадян, функціонування критичної інфраструктури та сектору безпеки.

Джерело: Міністерство фінансів України [3, 5]

Рис. 6. Структура зовнішніх запозичень та грантів, отриманих Україною у 2022 році, %

Розмір надходжень, отриманих Україною у вигляді міжнародної допомоги (грантів) у 2023 році становив 425,4 млрд гривень. Найбільшим донором грантової підтримки були Сполучені Штати Америки (400,5 млрд гривень). Також на безповоротній основі Україна отримала фінансування від Японії, Норвегії, Німеччини, Іспанії, Фінляндії, Ірландії, Швейцарії, Бельгії, Ісландії загальним обсягом до 25 млрд гривень. Кошти спрямовано до державного бюджету через Цільовий фонд Світового банку у межах проєкту PEACE in Ukraine [1].

Варто зазначити, що недоотримання фінансової допомоги від міжнародних фінансових організацій та двосторонніх донорів може призвести до наявності недостатнього обсягу коштів для фінансування дефіциту державного бюджету та для відновлення зруйнованої інфраструктури. Більшість із наданої міжнародними партнерами допомоги надходить у формі довгострокових позик на пільгових умовах, зокрема під низький відсоток, на довгі терміни, із пільговим періодом відстрочення погашення позики.

Конфлікт на сході України та розташування лінії зіткнення в межах густонаселених міських районів негативно вплинули на економічну активність, ринки праці, фінансові послуги, а отже, й економічний потенціал та безпеку домогосподарств. Багато молодих людей працездатного віку покинули ці райони, «залишивши територію в межах 20 км від лінії зіткнення з вищою концентрацією вразливих груп населення, ніж в інших частинах країни». Люди похилого віку становлять 64 % населення цих районів, а їхній дохід переважно залежить від пенсій. Бар'єри для доступу до засобів існування ще більше загострилися через COVID-19, оскільки українська економіка в цілому переживала спад, а економічний потенціал держави суттєво знизився, що зокрема вплинуло на домогосподарства в районах, що постраждали від конфлікту, і знизив купівельну спроможність домогосподарств.

У структурі ресурсів і доходів домогосподарств в Україні виробничі активи відіграють незначну роль порівняно з грошовими доходами. Так, у 2021 році 93,6 % ресурсів українських домогосподарств склали грошові доходи, 59,9 % з яких становила заробітна плата, 20,2 % – державні трансферти, далі, серед інших, йшли доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості (5,5 %). Однак у цих показниках існують регіональні відмінності: частка доходів від підприємницької діяльності є вищою в деяких західних областях, як-от Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька, ніж в інших частинах країни 157. Доходи від продажу сільськогосподарської продукції становили 2,5 % доходів (8 % для сільських домогосподарств), а доходи від споживання домогосподарств (тобто вартість товарів, вироблених і спожитих самими домогосподарствами) – 3,1 % (8,3 % для сільських домогосподарств).

З лютого 2022 року зміни на ринку праці відображають і відтік працездатного населення, і економічні труднощі, безпосередньо пов'язані з війною. За оцінками Міжнародної організації праці, зайнятість з початку війни стала на 15,5 % нижчою за довоєнний рівень. Водночас, за оцінками НБУ, безробіття 2023 року становитиме 18,3 %, що є покращенням попереднього прогнозу зростання безробіття на 26,1 % за цей період.

Ринок праці має структурні недоліки, які проявляються у відносно високому і стійкому рівні безробіття (10,1 % для жінок і 9,5 % для чоловіків у 2021 році), гендерному розриві в оплаті праці, а також скороченні робочої сили через старіння населення та еміграцію. Через старіння населення останні демографічні прогнози свідчать, що через тридцять років населення України може скоротитися на третину. Таке значне скорочення матиме структурні наслідки для української економіки, зокрема її економічного потенціалу, та в подальшому вплине на системи соціального захисту в державі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Бойові дії, втрата частини територій, руйнування виробничих ланцюгів, інфраструктури і несприятливість умов для підприємництва призвели до значних втрат економічного потенціалу України та погіршення стану макроекономічних показників. Сукупний обсяг збитків, спричинений порушенням економічних потоків і функціонування виробничих циклів, а також додаткових витрат, пов'язаних із війною в Україні, оцінюється на рівні 290 млрд дол США. ВВП України скоротився в 2022 році на 29,2 %, а рівень бідності населення в 2022 році зріс із 5,5 до 24,1 % (відповідно до межі бідності в 6,85 доларів на одну особу на день). Потреби у відновленні та відбудові України, у які включено критично важливі кроки на шляху трансформації держави відповідно до політик і стандартів Європейського Союзу оцінюють в 411 мільярдів доларів США на період 2023 року.

Внаслідок гібридної агресії РФ проти України промисловий та аграрний сектори зазнали низку втрат, що зрештою негативно вплинуло на макроекономічні показники галузей й надходження до державного та місцевих бюджетів. Найвищою ціною стали незворотні людські втрати, що їх зазнала Україна в результаті бойових дій. Вкрай серйозною соціально-економічною проблемою стали масові вимушені внутрішні переміщення населення. Трудовий та інтелектуальний потенціал сотень тисяч людей використовувався неповною мірою (за статистикою, серед ВПО особи з вищою освітою становлять понад 65 %). Це призвело до негативних наслідків як для самих ВПО (втрата потенційних заробітків та кваліфікації, невдоволеність своїм становищем), так і для країни в цілому, яка недоотримувала частину потенційно можливої доданої вартості та доходів бюджету і водночас мала витратити значні кошти на допомогу щодо безробіття й фінансову підтримку малозабезпечених родин вимушених переселенців.

На економічний прогноз макроекономічних показників розвитку України впливатиме характер війни та здатність країни пристосуватися до продовження бойових дій. В майбутньому Україні необхідно буде побудувати міцний фундамент для прискорення відбудови, акцентуючи увагу на низці політик, які сприятимуть залученню зовнішнього фінансування та покращенню потенціалу впровадження. Для збереження цих здобутків та для забезпечення критичних потреб у відновленні важливу роль відіграватиме продовження підтримки з боку організацій-донорів. Будь-яка зупинка або затримка у фінансуванні може призвести до широких негативних економічних і соціальних наслідків. Постійні

надійні надходження коштів у вигляді іноземних грантів та позик є важливим для порятунку економіки, оскільки вони допомагають задовольняти фінансові потреби, балансувати рахунок поточних операцій та надають Україні інструмент контролю за інфляцією.

Список використаної літератури:

1. Виконання державного бюджету – 2023 / Мінфін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.mof.gov.ua/uk/news/vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu_2023.
2. Восний бюджет. Чи вистачить Україні західної допомоги в 2023 році / **Financial Club** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://finclub.net/ua/analytics/voiennyi-biudzhets-chy-vystachyt-ukraini-zakhidnoi-dopomohy-v-2023-rotsi.html>.
3. Гранти, кредити, облигації: як Україна не допустила фінансового колапсу в 2022 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://hmarochos.kiev.ua/2023/01/12/granty-kredyty-obligacziyi-yak-ukrayina-ne-dopustyla-finansovogo-kolapsu-v-2022-rotsi/>.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Міністерство фінансів України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.mof.gov.ua>.
6. Стратегічна ціна російської агресії для економіки України / Я.А. Жаліло, Я.Б. Базилук, О.В. Собкевич та ін. ; за наук. ред. д.е.н. Я.А. Жаліло. – К. : НІСД, 2022. – 67 с.
7. Україна – Оцінка впливу війни на людей: червень 2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/undp-ua-hia-ukr-2.pdf>.
8. Фінансування / Відкритий бюджет (Open budget) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://openbudget.gov.ua/national-budget/finance?class=debts&view=table>.
9. *Washington D.C.* Україна – Швидка Оцінка Завданої Шкоди Та Потреб На Відновлення : Лютий 2022 – Лютий 2023 (Ukrainian) / *D.C. Washington* // World Bank Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://documents.worldbank.org/curated/en/099062823034041908/P18017401fe8430010af21016afb4ebc8c4>.

References:

1. Minfin (2023), *Vykonannia derzhavnoho biudzhetu – 2023*, [Online], available at: https://www.mof.gov.ua/uk/news/vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu_2023
2. «Voiennyi biudzhets. Chy vystachyt Ukraini zakhidnoi dopomohy v 2023 rotsi», *Financial Club*, [Online], available at: <https://finclub.net/ua/analytics/voiennyi-biudzhets-chy-vystachyt-ukraini-zakhidnoi-dopomohy-v-2023-rotsi.html>
3. «Hranty, kredyty, oblihotsii: yak Ukraina ne dopustyla finansovoho kolapsu v 2022 rotsi», [Online], available at: <https://hmarochos.kiev.ua/2023/01/12/granty-kredyty-obligacziyi-yak-ukrayina-ne-dopustyla-finansovogo-kolapsu-v-2022-rotsi/>
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, [Online], available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
5. *Ministerstvo finansiv Ukrainy*, Ofitsiyni sait, [Online], available at: <https://www.mof.gov.ua>
6. Zhalilo, Ya.A., Bazyluk, Ya.B., Sobkevych, O.V. et al. (2022), *Stratehichna tsina rosiiskoi ahresii dia ekonomiky Ukrainy*, in Zhalilo, Ya.A. (ed.), NISD, K., 67 p.
7. *Ukraina – Otsinka vplyvu viiny na liudei: cherven 2023*, [Online], available at: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/undp-ua-hia-ukr-2.pdf>
8. «Finansuvannia», *Vidkryti biudzhets (Open budget)*, [Online], available at: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/finance?class=debts&view=table>
9. Washington, D.C. (2023), «Ukraina – Shvydka Otsinka Zavdanoi Shkody Ta Potreb Na Vidnovlennia, Liutyi 2022 – Liutyi 2023 (Ukrainian), *World Bank Group*, [Online], available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099062823034041908/P18017401fe8430010af21016afb4ebc8c4>

Dzhyhora O.M., Dovhaliuk V.Yu.

The current state of macroeconomic indicators of the development of the national economy during the russian-Ukrainian war

Abstract. The article is devoted to the study of macroeconomic indicators characterizing the trends of the economic development of the state during the period of the full-scale invasion of russia on the territory of Ukraine. The dynamics of quarterly changes in the GDP of Ukraine in the period 2020–2022 were analyzed. The index of industrial production indicators in the period 2021–2022 was evaluated. The changes that occurred in the structure of the Ukrainian economy under the influence of the Russian-Ukrainian war were determined. The level of inflationary fluctuations, which were mainly caused by disruptions in the logistics and energy sectors, as well as the rise in world commodity prices, was assessed. The article investigates the main humanitarian problems of the population of Ukraine during the war in terms of macro-regions. Attention is focused on the problem of financing the state budget and repaying Ukraine's debt to external creditors. The structure and dynamics of the involved financing of the state budget in 2022 were studied. The amount of funds from the placement of military bonds included in the State Budget of Ukraine and the main directions of their use have been determined. The structure of external loans and grants, international aid received by Ukraine in 2022 was analyzed. The main changes in the labor market under the influence of the war are characterized.

Keywords: macroeconomic indicators; GDP; inflation; unemployment rate; income; expenditures; state budget; war; internally displaced persons; grants; loans; domestic state loan bonds.